

agentuur

Eesti Teatri Agentuur tutvustab

1/2014 ROOTSI ERI

SOFIA AMINOFF „Tuulepark“ (<i>Vindparken, 2011</i>)	2
TOVE APPELGREN „Majakavahi tüdrukud“ (<i>Fyrvaktarens flickor, 2002</i>) ...	4
TOVE APPELGREN „Ole põtradega ettevaatlik, Vesta-Linnéa!“ (<i>Akta dig för älgarna, Vesta-Linnéa!, 2011</i>)	8
ANN-LUISE BERTELL „Inglimaa“ (<i>Ängland, 2010</i>)	11
MARIA BLOM „Vaarikapõõsa all“ (<i>Under hallonbusken, 2011</i>)	15
STAFFAN GÖTHE „Slaavi tantsud“ (<i>Slaviska danser, 2013</i>)	20
TOMAS JANSSON „Seotud“ (<i>Bunden, 2006</i>).....	23
JONAS HASSEN KHEMIRI „Ma helistan oma vendadele“ (<i>Jag ringer mina bröder, 2012</i>).....	24
GERTRUD LARSSON „Kodutütred“ (<i>Blåvingar, 2011</i>).....	27
CARIN MANNHEIMER „Viimasel minutil“ (<i>I sista minuten, 2011</i>).....	30
LUCAS SVENSSON „Jalta“ (<i>Jalta, 2013</i>).....	35

SOFIA AMINOFF „Tuulepark“ (*Vindparken, 2011*)

draama

2N + 3M

Sofia Aminoff (s 1982) on õppinud kirjandust ja näitekirjandust Helsingi Ülikoolis ja Helsingi Kõrgemas Teatrikoolis. Ta tegutseb dramaturgi, näitekirjaniku ja teatrikriitikuna. „Tuulepark“ on tema diplominäidend. Autor ise on öelnud, et tuulegeneraatorid on teda alati paelunud – need mõjuvad küll sensuaalsetena, kuid on samas justkui mingid võõrkehad. Oma näidendis soovis ta kirjutada sellest, kus jookseb looduse ja kultuuri vaheline piir. Eestis jõudis 2009. aastal Ugala teatris lavale tema dramatiseering Kay Pollaki filmistsenaariumist „Nii nagu teaevas“.

TEGELASED:

Antony, umbes 45

Agnes, umbes 25

Liv, umbes 35

Ulf, umbes 25

Louis, umbes 65

KOKKUVÕTE:

Väike küla mere ääres. Kõik tunnevad kõiki ja kõike märgatakse. **Ulf** on terve oma elu selles külas elanud ning seda tegid juba tema vanemad ja nende vanemad. **Liv** veetis kunagi lapsena siin ühe suve koos oma kirjanikust isaga või vähemalt on ta seda alati uskunud. Nüüd on isa surnud ja Liv andnud kirjastusele lubaduse isast raamat kirjutada. **Agnes** on võõramaalane, kelle tõi külla elama tema kalurist mees, kes ise viibib päevade kaupa paadiga merel. **Antony** on maastikuarhitekt, kelle ülesandeks on tuulegeneraatori jalamile park kujundada.

Neli inimest, kes on igaüks omal kombel üksikud ning keda tõmbab üksteise ning tuulepargi poole, mida nad ühiselt rajama asuvad. Üksi on jäänud isegi tuulik, sest tema paariline tuli külaelanike protestide tõttu maha võtta. Oma töös seisavad nad vastamisi aja ja loodusega, tõmbuvad ja tõukuvad ning liiguvad pikkamisi huku ja lunastuse poole.

Sofia Aminoffi unenäolises näidendis vahelduvad olevik ja minevik, dialoogid ja tagasivaatavad monoloogid. Tegelased justkui jutustaks tuulepargi rajamisega seotud sündmustest, kuid pigem üritavad nad aru saada, kes nad on ja milleks. Kas oluline on see, mida sa enda ümber või see, mida sa enda sees näed. Autor ei paku üheseid vastuseid ja õigupoolest ei esita ta isegi mitte küsimusi, vaid sunnib lugejat/vaatajat iseendaga dialoogi astuma.

Tegemist ei ole lihtsalt lavastatava *wellmade play*'ga, vaid unenäolise, nukra alatooniga ja kohati sümbolismi kalduva teatritekstiga. Kahtlemata paras väljakutse lavastajale ja kunstnikule, pakkudes samas huvitavaid ja omavahel põimuvaid tegelaskujusid. Soome-rootsi lugu, mille olustikus, tegelastes ja loodusejõudude kujutamises on kummalisel kombel midagi iirilikku.

KATKEND:

AGNES: Siis hakkasid puud langema meie ümber müristas.

ULF: Mis ma ütlesin nüüd läheb lahti nüüd on juba hilja alla minna meiega on ühel pool kuulete see on lõpp.

LIV: Agnes Agnes kus sa oled.

AGNES: Ma olen siin.

LIV: Hoia minu ligidusse.

AGNES: Nagu oleks maapind rebenenud.

ULF: Nüüd on juba hilja.

AGNES: Nagu oleks taevast meile kaela langenud.

ANTONY: Ei. Park ei ole valmis kui jumal on olemas see ei ole lõpetatud.

AGNES: Kui esimene puu meie kõrvale maha langes oli tunne nagu oleks välg maasse löönud.

ULF: Alati on keegi, kes sureb. Sellised tormid need ei anna enne järele kui on endale ohvri leidnud.

ANTONY: Pühi see minema ainsa tõmbega ja mitte midagi ei jää...

LIV: Antony Antony me peame varju minema.

ULF: Nüüd on juba hilja meiega on ühel pool.

ANTONY: Mitte ilmaki minge teie jätke mind ükski mina jään ma jään siia.

ULF: See on lõpp.

AGNES: Meie ümber oli kõik pime ja heli oli tunne nagu läheks pea lõhki.

ANTONY: Nüüd pole enam midagi puudu.

LIV: Mu isa rääkis mingist koopast kas sa tead kus see asub.

ULF: Nüüd tuleb see oma ohvrile järele.

LIV: Kus see asub.

ANTONY: Lõpp saab olema suurejooneline lõpuks on ometi on sellega lõpp.

AGNES :Ma tean, kus see asub see pole kaugel mu mees viis mind esimesel suvel sinna.

LIV: Leiad sa selle üles tead teed.

AGNES: Ma arvan küll.

ANTONY: Põlistuuled uluvad / allhoovused kerkivad üles merest millest on järel vaid veepind ja sügavus.

AGNES: Ma olin ju seal käinud ma oleksin pidanud teed teadma.

ULF: Mida me tollega peale hakkame.

LIV: Antony sa ei saa enam parki päästa sa saad päästa ainult iseennast.

ANTONY: Kurat ma uskusin sind ma uskusin -

LIV: Tule kaasa ma palun sind.

(Annoteeris Liis Aedmaa.)

TOVE APPELGREN „Majakavahi tüdrukud” (*Fyrvaktarens flickor, 2002*)

3N

TEGELASED:

Õed: Augusta – 62 a; Emma – 60 a; Ida – 58 a.

KOKKUVÕTE:

Liigutav ja värvikas lugu, kus tegelasteks kolm õde.

Augusta jätab rahuliku, stoilise, asjaliku ja väljapeetud mulje. Ta elab Ameerikas, peab seal väikest ehtepoodi, lapsi tal pole, abikaasa Haroldil on suhe sekretäriaga, millesse Augusta tundub esmapilgul samuti rahulikult suhtuvat.

Ida seevastu on elav, tundeline, kärsitu, uudishimulik. Tema leiab, et kui uudishimu ka enam pole, siis on inimene sama hästi kui surnud. Talle ei meeldi seisak, tardunud olek. Idal on kaks tüdruku ning suhe abielumehega. Ta väidab, et on õnnelik, kuid see on vaid mask. Ta elab väljapoole, kuid tegelikult otsib lähedust, unistab lapselastest.

Emma saabub majakasse viimasena. Nad kogunevad sinna vanemate testamendi tõttu. Isa surmast on möödunud juba kümme aastat, ema surmast kaks. Nad pole ema surmast saadik kohtunud.

Emmal on tütar, kes olevat ema sõnul nende isa moodi. Ida aga tahab kangesti Emmale välja öelda, et too on kõigest nende poolõde ja et nende emal oli vahepeal kõrvalsuhe. Emma avaldab soovi majakasse elama jääda. Augusta püüab Idat takistada Emmale ütlemast, süüdistades teda selles, et too tahab vaid päranduse pärast Emmat pereringist välja jätta. Selgub aga, et Emma teadis juba ammu, ta on oma pärisisaga isegi kohtunud. Õdede ühine isa aga olevat talle tõtt rääkinud juba siis, kui Emma oli

kolmekümnene ning kinnitanud kirjalikult, et Emma on tema testamendis sees.

Õed saavad majakas koos istudes ja omavahel avameelselt rääkides märksa lähedasemaks. Isegi Augusta tunnistab lõpuks, et on õnnetu – Harold saab oma sekretäriaga lapse ja jätab ta maha, tema ise polevat kunagi lapsi saanud. Augusta ei taha Ameerikasse tagasi minna. Õed soovivad tal jääda. Augusta süütab majakas tule. Isa õpetas kunagi neile kõigile, kuidas majakas tuld süüdata. Nad lähevad kolmekesi koos õue seda vaatama.

KATKEND:

ESIMENE VAATUS. 1. stseen

IDA: Millal Emma tuleb?

AUGUSTA: Tuleb siis kui tuleb. Issand kui ammu ma pole siin käinud...

IDA: Miks ta meiega koos ei tulnud?

AUGUSTA: Ma ei tea.

IDA: Oleksid ju võinud temalt küsida!

AUGUSTA: See on ta oma asi.

IDA: „See on ta oma asi.“

AUGUSTA: Jah, see **on** ju ta oma asi.

IDA: Sind ei huvita ka miski.

AUGUSTA: Ja vastukaaluks pead sina teadma kõike, iga viimset kui piasja.

IDA: Kui inimene enam uudishimulik ka ei ole, siis ta on sama hästi kui surnud. Nagu ka kibestunud inimene.

AUGUSTA: Ahsoh.

IDA: Said aru?

AUGUSTA: Siin oleks nagu aeg seisma jäänud...

IDA: Kibestunud inimene on ka sama hästi kui surnud! Tema elu seisab, ta arvab, et kõik lihtsalt läks nii, ja et kõik on nii halvasti, aga ise ei tee midagi, et oma elu muuta. Ma ei talu selliseid paigalseisjaid, kes ei oska homsest päevast rõõmu tunda ega võta midagi ette. Nad on justkui tardunud!

AUGUSTA: Kes see sul tardunud on? Mina või?

IDA: Ei, kas nüüd just seda... Või äkki tõesti? Kuidas sulle endale tundub? Oled sa tardunud?

AUGUSTA: Sinu läheduses ei tardu küll miski. See lihtsalt ei jõuaks.

IDA: Tõsi. Ma ei oska tarretist teha. See jääb alati vedel.

/- - -/

AUGUSTA: Millal sina viimati siin käisid?

IDA: Kohe pärast isa surma.

AUGUSTA: Üksi?

IDA: Emaga. Kujutad ette, tal olid kõrge kontsaga kingad! Nende kivide peal Väike konts on ju jalale tervislik ja teeb kõnnaku ilusaks, aga kõrged kontsad... Mõelda vaid, kui palju inimesi ema matustele tuli. Ta oli ometi mitu aastat voodihaige!

AUGUSTA: Ema, emakene.

IDA: Ja Emma oli ka kaasas.

AUGUSTA: Kus? Siin? Millal?

IDA: Siis. Kui isa oli juba surnud.

AUGUSTA: Emma? Ahsoh. Kas veel keegi?

IDA: Ei, kes siis veel oleks pidanud olema? Sjöblom tõi meid paadiga kohale, aga tema ei astu ju kunagi kaldale. Ma pole teda ausalt öeldes kunagi kindlal maal näinud. Ainult paadis. Päriselt ka, ma pole teda kunagi maismaal näinud... aa, sa mõtlesid ennast! Aga sa polnud ju temaga eriti lähedane, ma ei mõtle Sjöblomi, vaid isa. Ja sulle ju ei meeldi reisida, ja kui sa reisisid, siis peab sul olema tasemel hotell ja esimese klassi pilet. Sina eelistad ju kodus kamina ees lesida. Tead, see oli nii ammu. Sa ei saa nõuda, et ma mäletaksin pärast kümnet aastat iga viimast kui üksikasja!

AUGUSTA: Aga Emma pidi kaasa tulema?

IDA: Jah, ema arvates pidi.

AUGUSTA: Ja sinu arvates?

IDA: Kust mina mäletan? Ma pole veel nii vana, et mäletaksin kristallselgelt saja aasta taguseid sündmusi, aga mitte seda, mida ma eile lõunaks sõin.

AUGUSTA: Mismoodi sa arvutad? See polnud sugugi sada aastat tagasi, vaid üheksakümnendatel!

IDA: Ma tean küll!

AUGUSTA: Mida sa siis eile lõunaks sõid?

IDA: Ma ei mäleta... Spinatipastat. Me peame Emmale ütlema.

AUGUSTA: Mida me peame talle ütlema?

IDA: Sa tead väga hästi, mida me Emmale ütlema peame.

AUGUSTA: No kuule!?

IDA: Jah, otse loomulikult! Nüüd, kus pärandus lõpuks ometi jagamisele läheb.

AUGUSTA: Las jääda kõik nii nagu on.

IDA: Ei, kuidas sa võid nii öelda!

AUGUSTA: Ma ei kavatsegi temaga sellest juttu teha! Tõsiselt!

IDA: Mille pärast me siis üldse siin oleme?

AUGUSTA: Me oleme siin sellepärast, et meie vanemate testamendis on nii kirjas. Ema surmast on niigi juba kaks aastat möödas. See pole niisama, et muudkui lendad viuhki kohale! Mul on omad kohustused. Igatahes, nende viimane soov oli, et me klaariksime pärandusaja siin ära, olgu see siis juriidiliselt vettpidav või mitte.

IDA: Nad tahtsid, et me räägiksime Emmale tõtt!

TEINE VAATUS. 13. stseen

EMMA (*räägib sipelgatega*): Tunnen kaasa. Kuigi te olete vist juba harjunud, et iga päev mõni sugulane sureb. Kellele astutakse peale, kes upub veetilga sisse. Te ei paista üksteisesse väga kiindunud olevat. Võib-olla ongi nii kõige parem, kui pidevalt keegi koivad sirgu ajab või kuidas teie puhul seda nimetataksegi. Laip toimetatakse minema, nagu ma näen. Keegi ei paista kurvastavat, keegi ei visku hüsteeriliselt nuttes surnukehale. Võib-olla see polnud eriti sümpaatne sipelgas, kes laiaks astuti. Võib-olla ta oli üks tagasihoidlik ja isevärki isend, kes ei sobitunud teiste sekka. „Ta oli nii imelik, teistsugune“, teistmoodi tundlad, lühemad jalad, seltsimatu iseloom...“.

(Annoteeris Maarja Aaloe.

Näidendist on olemas ka esialgne täistõlge.)

TOVE APPELGREN „Ole põtradega ettevaatlik, Vesta-Linnéa!“
(*Akta dig för älgarna, Vesta-Linnéa!, 2011*)

TEGELASED:

Vesta-Linnéa 9

Paul-Axel 11

Wendla 6

Freja 1

Ema

Viktor

Vanaema

Juuksur Lizette

Sugulane Ilu-Eedi

Alexandra 7, 9, 12, 14 ja 19

KOKKUVÕTE:

Koguperenäidend. Äratundmisrõõmu jätkub igale vanusegrupile. Põtru näidendis ei kohta, pigem on selles peres kombeks üksteisele nii öelda, mõeldes selle all: hoiä ennast. Näidendi tegevus toimub Vesta-Linnéa kodus. Näidend algab Vesta-Linnéa ja ema tülitsemisega, seejärel tuleb Vesta-Linnéa tuppa salapärane Alexandra. Peale Vesta-Linnéa näeb Alexandrat ainult üheaastane Freja, kes ema meelehärmiks pole ikka veel käima hakanud. Teised peavad Alexandrat Vesta-Linnéa kujuteldavaks kaaslaseks või kummituseks. Vend Paul-Axel, kes tahab põhiliselt rahu õppida, saab aru, et midagi kummalist on teoksil, kui pealtnäha mitte keegi väikesele Frejale palli tagasi veeretab. Kuueaastane öde Wendla on süüdimatu jutupaunik.

Laste ema on üleväsinud ja ütleb enda kohta, et ta näeb välja nagu panda. Ta on eriti masenduses sellepärast, et Viktor kavatseb välismaale sõita ja jätta ta nelja lapsega jõuludeks üksi. Alexandra paistab elavat teises ajas, ta kasvab ja saab vanemaks palju rutem kui „tavalised“ lapsed. Tal tundub olevat Vesta-Linnéale tähtis sõnum, millel on seos Vesta-Linnéa suguvõsaga. Vesta-Linnéa vanaema on just hakanud suguvõsa uurima ja selgub, et ta oli lapsendatud. Hiljem tuleb välja, et Alexandra, kes ennast Vesta-Linnéale ilmutab (alguses 7-aastasena, lõpus 19-aastasena), oli vanaema pärisema, kes suri sünnitusel 19-aastaselt. Vesta-Linnéa aitab Alexandra pildi pere fotoalbumisse õigesse kohta panna ja siis saab Alexandra lahkuda. Vesta-Linnéa ise on üsna üksildane laps, kelle pea on pidevalt mõtteid täis. Sõpru tal ei ole, aga ta peab kirjavahetust ühe sõbrannaga, keda kohtab suviti suvilas olles.

HINNANG:

Tove Appelgren kirjutab kaasaegsest perest, nagu tema enda oma, õdede-
vendade vahelisest rivaalitsemisest, laste ja vanemate vahelistest
konfliktidest, mida tasakaalustab ühtekuuluvus- ja peretunne. Ta läheneb
keerulistele teemadele täie tõsiduse ja mõistmisega, aga sellele lisandub
vabastav argikoomika. See näidend on iseseisev jutustus, kuid ainek on
võetud tema Vesta-Linnéa raamatutest, eriti esimesest.

KATKEND:

VESTA-LINNÉA: Oi, sa oled siin!

(Alexandra noogutab, näol küsiv ilme.)

PAUL-AXEL: Jaa...

VESTA-LINNÉA: Ma andsin selle ära.

PAUL-AXEL: Mille?

VESTA-LINNÉA: Foto.

PAUL-AXEL: Andsid foto ära? Sa siis leidsid selle üles?

VESTA-LINNÉA: Jah. Ja ma andsin selle vanaemale.

PAUL-AXEL: Kohtasid Ilu-Eedit ka?

VESTA-LINNÉA: Jah. Ma pidasin teda alguses vanaema peikaks. Ta läks
näost punaseks, kui ma seda ütlesin. Ta on maalt. Aga habet tal ei ole.

PAUL-AXEL: Kas nad olid suguvõsa-uurimisega edasi jõudnud?

VESTA-LINNÉA *(Alexandrale)*: Sa ei näe üldse minuvanune välja.

PAUL-AXEL: Aga ma olen ju kaks aastat vanem?

VESTA-LINNÉA: Mitte sina. Alexandra. Kõigepealt ta ütles, et käib esimeses
klassis ja siis, et kolmandas, aga nüüd ta näeb juba vanem välja kui mina!?

PAUL-AXEL: Ma ei jaksa su imelikke mängu kaasa teha.

VESTA-LINNÉA: See pole mäng. Alexandra on päriselt olemas.

PAUL-AXEL: No miks siis mina teda ei näe?

VESTA-LINNÉA: Ma ei tea. Võib-olla su prillid on liiga nõrgad? Ta seisab ju
seal.

PAUL-AXEL: Miks sa naerad?

VESTA-LINNÉA: Alexandra meelest oled sa ilus.

PAUL-AXEL: Olen või? Ah, lõpeta ära.

VESTA-LINNÉA *(Alexandrale)*: Kas mängime?

PAUL-AXEL: Ma pean õppima.

*(Alexandra võtab Paul-Axeli raamatu, paneb selle teise kohta, löbustab ennast
poisi kulul.)*

PAUL-AXEL: Kuhu see kadus?

VESTA-LINNÉA: Misasi?

PAUL-AXEL: Raamat! See oli just siin.

(Freja tuleb roomates, kohtub Alexandraga. Alguses tundub, et nad ei märka teineteist, kuid siis Alexandra tervitab Frejat ja Freja näeb teda.)

VESTA-LINNÉA: Freja näeb sind!

PAUL-AXEL: Ja siis?

VESTA-LINNÉA: Mitte sind, topski, Freja näeb Alexandrat!

(Freja veeretab palli Alexandrale, kes veeretab selle tagasi.)

PAUL-AXEL: Kuidas see juhtus?

VESTA-LINNÉA: Alexandra on olemas! Ma ju ütlesin!

PAUL-AXEL: Aga...

VESTA-LINNÉA: Kõike ei saa seletada, Paxter. Kõige kohta ei saa netist lugeda. Ütle Alexandrale tere!

PAUL-AXEL: Ma ei näe teda, kuidas ma ütlen tere kellelegi, keda ma ei näe?

VESTA-LINNÉA: Aga sa usud, et ta on olemas?

(Alexandra veeretab jälle palli.)

PAUL-AXEL: Midagi siin on... Aga see võib olla tuuletõmbus või midagi muud meteoroloogilist...

VESTA-LINNÉA: Aga midagi siin on?

PAUL-AXEL: Okei, midagi on. Aga kas see on tüdruk või poiss või koer või sipelgakaru või tulnukas... Äkki ta on tulnukas? See selgitaks nii mõndagi...

VESTA-LINNÉA: Alexandra ei ole mingi marslane! Tal pole antenni ja ta ei ole roheline!

PAUL-AXEL: See on ammu kindlaks tehtud, et Marsil ei ole intelligentsete eluvormide jaoks soodsaid tingimusi ja miks kõik arvavad, et tulnukad on rohelised ja antennidega? See on nii lopsik!

Stseen 16

WENDLA: Kas te tülitsete?

PAUL-AXEL ja VESTA-LINNÉA: Ei, me arutame asja!

WENDLA: Ahaa, nagu ema ja isa üldse ei tülitse, kuigi isa sõidab ära ega tule isegi jõuluks koju ja ema on kuri ja loobib taldrikuid? Ja siis nad ütlevad, et nad armastavad oma lapsi ikkagi. Kas see on selline arutamine?

PAUL-AXEL: Ei, mitte selline arutamine.

WENDLA: Või te mängite ilma minuta midagi jube lõbusat?! Freja võib mängus olla, aga mina ei või? Kas te mängite ilma minuta Kõige Külmemat Maad?

VESTA-LINNÉA: Ei, me ei mängi üldse.

WENDLA: Aga te teete midagi lõbusat, ilma minuta, midagi salajast. Vaat see on häbematu. Nea-Sophie ütleb ka, et...

VESTA-LINNÉA: Kas sa võiksid vahelduseks vait olla? Nii et sa ei laula, ei ümise, ei karju ega jahvata rumalusi.

WENDLA: Kas sa võiksid vahel sõbralik olla?

PAUL-AXEL: Ärge tülitsege!

VESTA-LINNÉA ja WENDLA: Me arutame asja!

Alexandra annab Vesta-Linnéale märku, et Wendla on tegelikult kurb.

VESTA-LINNÉA: Kas sa oled kurb?

Wendla kehitab õlgu.

VESTA-LINNÉA: Miks?

Wendla kehitab õlgu.

VESTA-LINNÉA: Sest Viktor sõidab ära?

WENDLA: Natuke.

...

(Annoteeris Maarja Aaloe.)

ANN-LUISE BERTELL „Inglimaa“ (*Ängland*, 2010)

Tragikomöödia kahes vaatuses

5N+5M+1hääl

A-L. Bertell (s 1971) on lõpetanud Teatrikooli näitlejana, aastast 2011 on ta Vaasa rootsikeelse teatri peanäitejuht. Ta on kirjutanud ka mitmeid lastenäidendeid, kuid tema tähtsaim teos on siiski 2011. a. Wasa teatri suurel laval esietendunud tragikomöödia *Ängland*. Rootsi keeles tähendab *äng*, niitu v rohumaad, aga ka ängi. Tegemist on kohanimega, mida võiks tõlkida kõla järgi ka kui „Ingli(s)maa“ või „Ängi maa“. (Eestis on näiteks olemas Inglise küla). Kuid tegemist on ikkagi väga soome-rootsi maailma paigutatud näidendiga, mis hetkeks täidetakse pulmakülalistega Inglismaalt, kes rootsi keelt ei oska. Ka Torsteniga abielus olev energiline Marjukka valdab praktiliselt üksnes soome keelt, tema üritused end rootsi ja inglise keelt kasutades arusaadavaks teha tekitab vaid lõbusat elevust. Praegusel rahvusvahelistumise ajastul sobiks see lavastamiseks ka väiksemates Eesti linnades.

TEGELASED:

Camilla, elab Londonis

David Brown, tema tulevane mees

Maggie, Camilla sõbranna

Tom, Maggie abikaasa

Torsten, Camilla isa

Marjukka, Torsteni elukaaslane

Rita, Camilla ema (suri vähki, ilmub vaid meenutustes, hää(?)

Benny, Camilla vend

Åsa, Benny tüdruksõber

Mrs Shirley Brown, Davidi ema

Greg O`Sullivan, Davidi peiuipoiss

KOKKUVÕTE:

Näidendi kangelanna **Camilla** (30) on kodukülast kümme aastat tagasi sõitnud Inglismaale õppima, teinud seal karjääri ja otsustab nüüd oma inglasest peigmehega, keda ta tunneb vaid mõni kuu, kodukohas pulmi pidada. Tema unistuseks on pulmaöö veeta kunagises tädi suvilas, mille korrashoidmiseks on ta kodustele raha saatnud. Ta on kogu aeg Änglandi järele igatsenud, nüüd tahab ta kõigile näidata kui edukas ta on olnud.

I vaatus ongi ettevalmistused pulmapeoks, laudade katmine jms, kuni saabuvad võõramaised külalised. Tagasivaadetes saame rohkem teada tegelaste varasemast elust: et Camilla oli kunagi kihlatud oma parima sõbranna **Maggie** praeguse mehe **Tomiga**, neil on nüüd kaks last.

Kuid ka nende abielu ähvardab krahh: Maggie, kes on olnud koolis hea õpilane ja saanud ka kõrghariduse, leiab, et kodukoht jääb talle kitsaks ja on endamisi otsustanud pere maha jätta ja minna linna parema töö peale.

Isa **Torsten** elab pärast naise surma kokku uue naisega, vend **Benny** on jäänud töötuks ja osutunud üsna abituks, nii et Torsten on olnud sunnitud suvila maha müüma, Camilla ei tea sellest midagi. Üldse on ta sunnitud tõdema, et kõik on muutunud, miski pole enam endine, ta peab oma elu ja inimesi tema kõrval ümber hindama.

II vaatus ongi pulmapidu. Pulmapeo läbiviimisel etendab peaosa Maggie, tutvustab külalisi, annab neile sõna. Peiuipoisi kõne on ingliskeelne. Kohalikud on napolisõnalisemad, uje Torsten laseb oma paberile pandud kõne Maggiel ette lugeda: „Kallis pruutpaar, täna on teie elu suur päev, nii suur, et te ise ei taipagi seda. Abielu on nagu rippsild kuristiku kohal, ja ainus, mis siin aitab, on teineteise külge klammerduda. Või nagu keegi äsja ütles: Bigaamia on üks naine liiga palju. Sama käib ka monogaamia kohta.“

Ka pulmapeostseenid on pikitud tagasivaadetega (Camilla, Tom ja Maggie).

KATKEND:

27. stseen. *Tänapäev, pulmapidu.*

ÅSA: Jah, kallid pruutpaar ja pulmakülalised. Pulmade juurde kuulub, et viiakse läbi väike mäng, mille ülesandeks on välja selgitada, kui hästi pruutpaar teineteist tunneb. Meie Maggiega valmistasime selle ette, nii et

nüüd ma paluksin Camillat ja Davidit tulla siia üles ja istuda seljad vastakuti ja võtta kingad jalast. Maggie esitab teile nüüd erinevate asjade kohta erinevaid küsimusi, millele te peate ausalt vastama, tõstes üles vastavalt pruudi või peigmehe kinga, selle oma, keda antud küsimus rohkem puudutab. Noh, saate ju aru küll.

Pruutpaar reageeribki kingatöstmisega. Maggie esitab küsimusi.

MAGGIE: Kumb teist tegi esimese sammu? Kes tegi abieluettepaneku? Kes süüa valmistab? Kes koristab? Kes peab meeles pidama kõiki sünnipäevi? Kellel on rohkem saladusi? Kes on teil kodus otsustajaks?

Pruutpaar vastab enamikule küsimustele erinevalt. Välja arvatud küsimusele, kes süüa valmistab. Kumbki ei tee. Davidil on tunne, et teda nagu veidi mõnitatakse.

DAVID: *So darling. I'm surprised you're saying that? I thought we were totally open to each other.*

CAMILLA: *It's only a game, sweetheart.*

DAVID: *But I'm just wondering, is there anything I should know about?*

CAMILLA: *Not now, David. See oli vahva mäng. Suur tänu, Maggie.*

DAVID: *I guess we have talk about this later.*

TORSTEN: Mida ta ütleb?

CAMILLA: Ei midagi erilist.

MAGGIE: Davidil on lihtsalt mõningaid küsimusi.

CAMILLA: Aitäh, Maggie.

Pulm kulgeb omasoodu: tordilõikamine, melu, pulmavalss. Suhted kipuvad sassi minema. Ka peigmehele hakkab närv üle viskama.

Kuivõrd autor on ise ka lavastaja, kasutab ta mitmel korral simultaanstseene, üks kord lausa kolme simultaansena. Tekstinäide ühest sellisest.

28. stseen

a)

Paralleelselt toimuvad stseenid a) ja b), kus kõik räägivad üheaegselt.

Camilla räägib Maggieaga. Greg flirdib Ásaga, või vastupidi.

CAMILLA: Seda poleks küll vaja olnud.

MAGGIE: Mis asja?

Mrs. BROWN: *A pleasure meeting you. I've heard so much about you. I've been told that you are very fine and humble man.*

CAMILLA: Esitada selliseid küsimusi!

MAGGIE: Aga miks siis?

Mrs. BROWN: *I've studied some Swedish / Estonian before I came here. I'm retired so I have plenty of time.*

Vad kostar franskbödet? / Kui palju maksab prantssai?

CAMILLA: Sa tead väga hästi, millest ma räägin,

MAGGIE: Mina pean olema ainult kena ja hea ja mõtlema sellele ja sellele ja tolele ja tolele...

CAMILLA: Anna andeks, ma pidasin silmas vaid seda, et David, temal peab kõige üle kontroll olema, talle ei meeldi kui tema üle naerdakse.

TORSTEN: *Hello, hello. Yes, very nice.*

MAGGIE: Kust mina võisin seda teada.

CAMILLA: Kõik siin ju teavad minust ja ...

MAGGIE: Peale Davidi.

Mrs. BROWN: Ma võtan kaks tükki. Prantssaia. Kus on bussipeatus. *If you know other languages it's easier to make friends.*

CAMILLA: Ja ta tajub selliseid asju. Nii et mitte mingeid mänge enam, tänan.

MAGGIE: Ei, ei.

TORSTEN: *Yes. The same.*

28 stseen

b)

MAGGIE: Mida ma ka ei tee, ikka saan sõimata.

ÅSA: *Your birthday in October?*

DAVID: *Maggie, maybe you and Tom should try couples therapy?*

MAGGIE: Teraapiat?

GREG: 25ndal.

MAGGIE: Ütle seda Tomile.

BENNY: Teraapia on opakate jaoks.

ÅSA: *How old*, tähendab kui vanaks sa siis saad?

MAGGIE: Noh, vähemasti Bennyle kuluks küll veidi teraapiat ära.

GREG: 28.

MAGGIE: Ja tegelikult minule ka.

GREG: *I like tall women.*

MAGGIE: Tegelikult kõigile siin, kui järele mõelda.

BENNY: See oli küll suurim tobedus, mida ma täna kuulnud olen. Ja kuulnud olen ma üks jagu.

ÅSA: *You are scorpio.* Mis kellaajal?

MAGGIE: Ega sul poleks selleks vist aegagi...

BENNY: Sa ei tea minust mitte kui midagi. Tegelikult mitte midagi.

GREG: *What?*

MAGGIE: Ma loodan, et sa oled talle seda rääkinud.

ÅSA: *At what time of the day?*

BENNY: Mida?

MAGGIE: Küllap sa oled.

BENNY: Jaa, jaa, ära sina oma nina sellesse topi. (Ma ütlen) viimast korda, sülita selle peale!

GREG: *I don't know.*

MAGGIE: Okei. Minugi pärast.

BENNY: Sina tegele omaenda probleemidega.

DAVID: *But think about it.*

ÅSA: Tegelikult oled sa skorpion. Ma olen alati teadnud, et püüan ühe skorpioni kinni. Mina ise olen ju kala.

DAVID: *Nothing is always just black or white.*

GREG: *I'm not quite following you.*

ÅSA: Sa ei peagi aru saama. I can teach your everything.

(Annoteeris Ülev Aaloe.)

MARIA BLOM „Vaarikapõõsa all“ (Under hallonbusken, 2011)

3N+2M

TEGELASED: Ema Anita, Poeg Pontus, Tütar Hedda, Tütar Klara, Poeg Kent

KOKKUVÕTE:

Tegemist on erinevate žanrite seguga: komöödia, tragöödia, satiir jne. On nuttu ja naeru, viha ja kurbust ühekorraga. Laval maadlevad tegelased leina ja allasurutud tunnetega, samal ajal kui publik pühib naerupisaraid. Teemaks on peresuhted läheneva surma juuresolekul. Originaallavastuses on laval punt muusikuid, kes teevad elavat muusikat.

Ema Anita on suremas. Ta on viimased kümme aastat haiglas koomas lamanud ja nüüd teatavad arstid, et järgmist ööd ta enam üle ei ela. Kolm

last kogunevad ema surivoodi äärde. **Hedda**, kes ainsana on ema iga päev vaatamas käinud, helistab öele ja vennale ja kutsub nad kohale. Hedda on keskmine laps, ülihoollitsev, tahab, et kõik oleks korras ja hästi. Niipea kui keegi teeb ebamugaval teemal juttu, hakkab ta kohe jutukalt toimetama, ühesõnaga eitab probleeme. Restoraniomanikuna on ta kaasa toonud suupisteid ja vaarikatordi. **Poeg Pontus** on mereväelane, ta saabub haiglasse otse töölt, munder seljas, ta on vaoshoitud ja jäik. Boheemlaslikult elegantne **Klara** lendab kohale Kopenhaagenist, ta on otsese ütlemisega, külm ja distantseeruv. Kõik kolm on täiskasvanud, juba keskealised. Nad kasvasid üles depressiivse emaga, isa jättis ema maha, kui lapsed olid teismelised. Igaühel neist on oma tõde emast ja lapsepõlvest. Kui Hedda eelistab kõike näha helgetes värvides, siis Pontus ja Klara annavad mõista, et ema võiks sama hästi ka surnud olla, teda pole nende jaoks öieti kunagi olnudki. Öhtu ja öö jooksul tuleb ilmsiks saladus, mis on nende kõigi elusid mõjutanud ja kujundanud neid sellisteks inimesteks, nagu nad on. Meile näidatakse justkui, mismoodi keegi raskes olukorras reageerib, kuidas oma leinaga toime tuleb. Äkitselt ärkab ema morfiinikoomast üles ja on täie teadvuse juures. Ta kasutab talle antud selget hetke, et avaldada lastele oma elu suurim saladus, mis selgitab nii mõndagi. Ema äkiline ülesärkamine on ilmselt seotud ootamatult saabuva külalisega, kelleks on tema kadunud **poeg Kent**. Kent ilmub üllatuslikult (publiku seast). Ta on rõõmsameelne, otsekohene, räägib maamehe aktsendiga. Tal on kaasas oma isa kiri Anitale ja see elimineerib hoolitseva Hedda viimsedki katsed öö kenasti ja pingevabalt mööda saada. Kent on emal enne teisi lapsi teise mehega sündinud poeg, kelle ta pidi isale jätma. Kent kasvas üles toreda ja armastava emaga ning pole põrmugi kibestunud, vastupidiselt Klarale ja Pontusele. Pontus süüdistab nüüd Kenti lausa selles, et too tema ema elu ära rikkus. Lapsed tülitsevad omavahel. Pinnale kerkib ema aastatepikkune lein kaotatud poja pärast. Ema ei püüagi ennast petta, nagu poleks tal emana puudujääke olnud. Erinevalt lastest suudab ta endale andestada. Ta sureb väärikalt. Vaarikapõõsastel ja vaarikatel on nende kõigi jaoks oma tähendus, see justkui ühendab neid.

KATKEND:

Tekstinäide teise vaatuse algusest, kus ema Anita on koomast üles ärganud, kui kõik tema lapsed on tema surivoodi äärde kogunenud, kaasa arvatud Kent. Anita hoiab nüüd juba 45-aastast Kenti oma embuses, pidades meeltesegaduses teda titeks ning oma poega Pontust oma meheks Larsiks.

ANITA: Vaata teda. Kas sa ei võiks teda korraks vaadata. Ainult korraks. Palun, Lars.

(Hedda nügib Pontuse Anita voodi juurde.)

PONTUS: Jah?

ANITA: Vaata, kui armas ta on... Nii tilluke... Palun, Lars. Jätame ta endale. Keegi ei pea teadma. Palun, Lars. Ta on nii tilluke.

HEDDA *(sisistab Pontusele)*: Ütle ei, ütle, et see ei lähe.

PONTUS (*kõhkleb, aga ütleb siiski*): Ei. See ei lähe.

(*Anita kallistab Kenti. Äiutab teda. Haliseb.*)

HEDDA (*sisistab Pontusele*): Lohuta teda. Ütle, et kõik saab korda, et poisil läheb kõik hästi, läkski ju, nii et sa võid nii öelda küll.

PONTUS (*heidab Kentile pahase pilgu ja ütleb siis Anitale*): Tal läheb kõik hästi.

ANITA (*kiigutab Kenti. Korrutab aina omaette, nagu püüdes ennast veenda*): Tal läheb hästi... tal läheb hästi... tal läheb hästi...

Ta on hea. Sinu isa. Ma tean.

Ta on sinu vastu lahke.

(*Anita silitab ettevaatlikult Kenti pead.*)

KENT: Ta on lahke. Isa.

(*Anita tardub. Vaatab „pisikest“ oma süles. Kas ta oskab rääkida?*)

ANITA: Kuuule... nii väikesed ei oska ju rääkida? See pole võimalik. Ise nii pisike! Väiksekene...

(*Anita tahab just uuesti Kenti kallistada, kui Kent ütleb ettevaatlikult.*)

KENT: See olen mina. Kent. Kent Beckner. Tärä.

(*Anita võpatab. Laseb Kenti lahti, mees kukub mütsuga voodist põrandale. Nüüd kargab Klara üles.*)

KLARA: Mis toimub?!

(*Silmab Kenti, kes põrandal sipleb. Hedda tormab teda püsti aitama. Kent vaatab Klara poole.*)

KENT: Tärä. Ma jäin rongist maha.

ANITA: Kes sa oled?

KENT: See olen ainult mina. Kent Beckner. Ma jäin rongist maha. Tärä.

(*Anita vaatab teda küsivalt. Tasapisi paigutuvad tükid oma kohale. Hedda vaatab Anitat. Siis Kenti.*)

HEDDA (*Anitale osutades*):

Tema... tema on sinu ema.

Tema on sinu pärisema, Anita. Tema on see, kes su...

(*Võtab ruttu Beckneri kirja ja ulatab Kentile.*)

See on tõsi, tema on sinu ema, Anita on sinu ema, sinu pärisema.

(*Klara, Pontus ja Hedda vaatavad Kenti, kes ei taipa mõhkugi. Kent hakkab kirja lugema.*)

HEDDA: Sinu isa ja meie ema...

PONTUS (*katkestab*): Lase ta loeb! Ta oskab ise ka lugeda.

(*Hedda vakatab. Kent läheb kirja lugedes näost valgeks. Pontus võtab ühe joogi. Kui Kent on kirja lõpuni lugenud, jääb ta seisma, kiri peos.*)

KENT: Ma pean rongi peale minema.

ANITA: Ma olen sinu peale mõelnud. Iga päev. Tea seda. Ma tahan, et sa seda teaksid. Ma nutsin sind taga, iga viimne kui päev. Sellest saadik... kui su ära andsin.

(Vaikus.)

Mul on neli last. Aga sina oled mulle kõige südamelähedasem. Minu esimene laps.

(Hedda, Klara ja Pontus vaatavad oma ema, kellel on silmi vaid Kenti jaoks. Anita on voodist üles tõusnud ja paneb jalad põrandale. Hedda tahab appi tõtata, kuid Klara takistab teda. Anita teeb ühe sammu, siis teise. Läheb aeglaselt Kenti juurde. Jäeb tema ette seisma.)

KENT: Ma ei tea, mida öelda. Mina ei ole sinust puudust tundnud. Tõesti ei ole. Ausõna.

ANITA: Ma... igatsesin sind. Väga. Iga päev. Mõtlesin su peale.

KENT *(kirglikult)*: Mina pole sinu peale sekunditki mõelnud. Pole ühtegi mõtet saatnud. Mitte kordagi.

(Anita vaatab Kenti. Siis ajab Kent käed laiali, Anita kallistab teda. Hoiab. Hedda, Pontus ja Klara jälgivad mängu. Äkitselt muutub Kent tõsiseks. Ta vaatab Heddat, Pontust ja Klarat.)

KENT: Aga... pidage... see tähendab ju... Mul on vendi ja õdesid. Teie olete minu vend ja õed?

(Vaikus.)

Tärä.

HEDDA: Tere.

KENT *(vaatab Anitat, siis õdesid-vendi, siis jälle Anitat, siis jälle teisi)*: Seda on juba liiga palju. Ma vist ei suuda seda praegu vastu võtta. Äi. Ma ei suuda.

HEDDA: Aga istu ometi, istu! Viska pikali, viska madratsile pikali! Kas sa kookospalli soovid? Söömine teeb head.

(Tormab kookospalli tooma. Kent istub madratsile.)

KLARA: Sul ei olnud siis õrna aimugi...

KENT: Mitte kõige vähematki.

(Anitale.)

Aga kuule, milline vedamine, et sa üles ärkasid. Ja et ma tagasi tulin.

(Hedda annab Kentile kookospalli, Kent hakkab isukalt sööma.)

ANITA: Ma tahan ka. Ma tahan koos oma poisiga kookospalli süüa.

(Hedda kiirustab emale kookospalli tooma. Anita sööb. Vaatab söövat Kenti.)

PONTUS: Ma võtaksin ka ühe.

(Hedda toob Pontusele ka ühe kookospalli. Võtab endale ka ühe. Söövad.)

KLARA: No anna siis juba mulle ka üks!

(Läheb võtab ise karbist ühe kookospalli. Kõik söövad. Mugivad mõtlikult.)

ANITA: Aitäh, armas Jumal. Et ma saan seda kogeda. Aitäh, armas Jumal.

(Söövad edasi. Korraga kargab Hedda püsti ja toob oma toidukotist lagedale tordi, taldrikud ja lusikad ja mida kõike veel.)

HEDDA: Tort! Me peame torti sööma, tähistama, meil on ju torti, sööme seda ometi! Kell on kaksteist läbi, sul on nüüd sünnipäev, emake, sa saad täna seitsekümmend, seda me tähistame, sinu sünnipäeva, ja et Kent on siin. See on ka nagu sünnipäev. Taassünnipäev. Sa leidsid meid, sa tulid koju, täpselt ema seitsmekümnendal sünnipäeval. See on ime. Seda see on. Muidugi sööme torti, siis ju süüaksegi torti, kui midagi head juhtub, siis just tulebki torti süüa. Kus on rohkelt vaarikaid.

KENT: Ma armastan vaarikaid.

HEDDA: Aga need on ju ema lemmikud ka, tema armastab samuti vaarikaid! Sa oled selle saanud nabanööri kaudu!

KLARA: Rahune nüüd maha.

HEDDA: Aga see on ju nii. Mõtles, kui palju vaarikaid ema vanaema põõsastelt endale sisse ajas, loomulikult läks see ka Kenti sisse, nagu midagi tuttavat, mis on alati olemas olnud. Kui kaunis.

KLARA: Hedda! Rahune.

KENT: Kodus Grycksbos on meil maja taga väga palju vaarikapõõsaid.

HEDDA: On või? Aga see on ju hullumeelne! Emake, saad sa aru, mida sa oled teinud. Kuigi Kent ei ole meiega koos olnud, on ta terve elu vaarikaid armastanud. Kas pole uskumatu? *Rock on!* Nüüd hakkame laulma!

ANITA: Nüüd ma olen väsinud.

HEDDA: Aga emake, söö ometi kõigepealt natuke torti. Natuke torti sa ju ikka tahad.

(Vaikus.)

Noh, ootame siis veidike. Me ootame. Ma panen selle siia. See võib oodata.

ANITA: Kent? Tule istu korraks siia!

(Kent läheb ja võtab ema kõrval istet. Klara, Pontus ja Hedda vaatavad neid.)

KENT: Tärä.

ANITA: Ma... Njaa. Ma ei olnud hea. Halb ema. Ma olin halb ema.

KENT: Seda on mul raske uskuda.

ANITA: Sinule olin ma hea ema. Sest sa ei pidanud minuga tegemist tegema.

KENT: Ei ei ei. Ära mõtle nii.

(Vaikus.)

Sa elasid midagi hirmsat üle. Midagi väga hirmsat. Ja see midagi pani pitseri kogu su elule. Saad aru? See kurbus, mida sa endas kandsid, kui olid oma

lapse ära andnud. See kurbus on hirmus, ükski inimene ei suuda ette kujutada, mis tunne see võib olla. Mitte keegi EI TAHA ette kujutada, mis tunne see on.

(Vaikus.)

ANITA: Keegi pole mulle varem midagi nii ilusat öelnud.

KENT (*paneb kaitsva käe Anitale ümber ja ema toetab pea tema õlale*): Sul pole mettet kerge olnud. Vaesekene. Mõelda, mis koorem sul oli. Kogu elu.

ANITA (*nuuksatades*): Ma püüdsin. Rõõmus olla.

KENT: Keegi ei saa rõõmus olla, kui ta on kurb.

(Annoteeris Maarja Aaloe.)

STAFFAN GÖTHE „Slaavi tantsud“ (*Slaviska danser, 2013*)

7N+2M+stat

[Staffan Göthe](#)’t (s 1944) peetakse üheks tänapäeva Rootsi silmapaistvamaks ja enim mängitud draamakirjanikuks. Ta on olnud ka näitleja (nii laval kui filmis) ja lavastaja ning Malmö Teatrikõrgkooli professor. Kirjutanud näidendeid alates 1972. aastast sh ka lastele ja noortele. Göthe fantaasiaküllased ja ka humoorikad draamad uurivad Rootsi ühiskonda ja inimeste elu. Tema 2003. aastal ilmunud näidendikogumiku „Hiilgavad viletsused“ (*Lysande eländen*), kuhu on kogutud ajavahemikus 1971-2001 kirjutatud 22 teksti, pealkiri on tuletatud 1999. a valminud näidendist „Hiilgav viletsus“ (*Ett lysande elände*).

„Slaavi tantsude“ tutvustuses on öeldud, et oma tavapärase felliniliku ülemeelikusega ja sooja teravusega tabab Göthe Rootsi keskklassi, kes üritab oma eluga toime tulla maa ja linna kokkupõrkes, mineviku ja kaasaja kiiretes muutustes. Tema tegelaskond moodustab pealtnäha argipäevahallide ja naeruväärsete narride ja „kadunud inimeste“ rongkäigu. Ühtaegu valus ja ülemeelikult burleksne tragikomöödia.

TEGELASED:

Tütär

Maakler (keskealine naine)

Ema (vana naine)

Õde (Ema teine tütar)

Ettekandja (naine)

Kolonelleitnant (naine, Maakleri lesbiline elukaaslane)

Kujundujuja (vana naine ratastoolis)

„Diskonähvits“ (Ilu-ujuja 50-aastane poeg, transvestiit)

Astor (Tütrel ja Õe boyfriend)

Ja:

Purjus naised

Kaks teismelist plikat

Kolm endisaegset tüüpi

Õpetaja Henry

„The City Fox“ (linnarebane)

KOKKUVÕTE:

Esimeses pildis üritavad **Tütär** ja **Ema** pärast **Isa** surma **Maakleri** abiga müüki panna raudtee kõrval asuvat vana ja räämas korterit, mille kõrval kogu aeg mürisevad mööduvad rongid. Ema üritab säilitada mälestusi isast ja möödunud elust, Tütär tahab aga kaasa võtta ainult vana gloobuse. Maakler tuletab Tütrelle meelde üht noorpõlvemälestust, mil nad koos Londonis käisid. Tütär, kes on elule käega löönud, ei taha midagi mäletada. Pärast seda, kui Tütär on öösel tänaval peksta saanud ja paljaks röövitud, katsub tema elunautijast **Õde** talle elujulgust sisse pumbata. (Tütär nimetab ennast O.F.O.O-ks (*offer för olyckliga omständigheter*, õnnetute asjaolude ohvriks.) Õde on leidnud endale **Astori**-nimelise mehe, endise muusiku ja mustkunstniku, kes liigub veidrates seltskondades (kunagine kujundujuja ja tema transvestiidist poeg).

Tegelaste suhted põimuvad ja hargnevad: Maakler ilmub restoranis pildile koos nais-**Kolonelleitnandiga**. Ühes järgmistest piltidest on Astor juba armunud Tütresse ja plaanib temaga kooselu oma majas, kus kunagi olevat mõrvatud kaks inimest. Aga võib-olla ka sellesamas vanas raudtee-äärses korteris, mida ei õnnestunud esimeses pildis maha müüa. Tegevus, mis kandub (imaginaarselt?) kord Viini, kord Londonisse, mõjub tõepoolest mingi felliniliku revüüna, kus vahelduvad tantsustseenid, unenäolised, kujutluslikud ja reaalelu pildid, tsitaadid lauludest (*North to Alaska*), mille otstarve jääb teksti lugejale äraarvamatuks jne. Õde, kellelt Tütär on Astori üle löönud, saab surma. Astor, Tütär ja Ema on (kas unenäos või ilmsi?) Londonis, Tütrel noorpõlvemälestuse maastikus, kus Tütrel viirastub *The City Fox*, linnarebane, kes lülitub koos teiste tantsijatega kujundi moodustamisse: tundub, et inimelu unenäolisus ja pidetus saab veel kord käsitletud ja tõestatud.

Kokkuvõttes – teksti põhjal on raske mõista selle lavateose kogu (võimalikku) huumorit ja fellinilikku sära. Võib-olla saab selle lavaletoomisega hakkama mõni Fellini mastaabiga lavastaja.

KATKEND:

PROLOOG

Keskealine trenniriietes NAINE (edaspidi TÛTAR) tassib sisse muusikakeskuse osi. Ta katsub aru saada selle juurde kuuluvast käsiraamatust, sorteerib sassis juhtmeid ja ühendab enam-vähem huupi üksikuid osi omavahel. Muusikakeskus suudab kuuldavale tuua ainult ebamääraseid mõrinateid ja lõpuks saabub lühise tõttu totaalne pimedus. NAINE on publikule puistanud kommentaare:

„Keegi mind ka ei aita.“

„Mis siis nüüd edasi saab?“

„Nii see küll kõlama ei peaks!“

Avariivalgustuse nõrgas kumas hakkab ta nüüd rääkima:

NAINE: Ma tahtsin, et see algaks muusikaga. Nagu avamänguga. See on üks tants. Slaavi tants. Aga mul pole kedagi, kes mind aitaks. See oli mul lihtsalt üks mõte. Et oleks midagi, mis isa meelde tuletaks. Temal polnud muusikaga mingit pistmist. Ei-ei-ei – vastupidi, oleksin peaaegu ütelnud. Meie kodu oli vaikne, peaaegu et vaigistatud kodu. Pigem. Kogu aeg oldi vait. Ei näidatud kunagi kellelegi tundeid, kui neid juhtuski olema. Selle asemel oldi vait. Tunded olid inetud. Me elasime otse raudtee ääres ja rongid mürisesid mööda. Lõhkusid seda vaikust. Päevad läksid, ilma et keegi oleks ühtegi sõna öelnud. Sellepärast polegi imeks panna, et üks eriline mälestus isast ei ole kunagi kustunud, nii nagu kõik muu. Ühel päeval, kui ma koolist koju tulin, enne kui ma jõudsin ukse lukust lahti keerata, kuulsin korterist valju muusikat. Sealt, kus muidu oli alati olnud täielik vaikus. Ma teadsin, et isa oli kodus. Ta oli haiguslehel. Tal oli sapp ära opereeritud. Ta oli pikkade aluspükste väel. Ta oli suures toas ja oli muusika maksimaalselt kõrvaks keeranud. Ta seisis ja kuulas. Liikus muusika saatel. Mitte ei tantsinud, vaid liigutas end. Ta märkas mind ja naeratas ja oli heas tujus. Mitte nagu oleks teda teolt tabatud või et ta oleks häbenenud, vaid ta laskis muusikapala lõpuni mängida.

Ma mäletan, et ma küsisin: „Mis see on, isa?“

„Slaavi tants,“ vastas tema ja läks ja keeras raadio kinni. Ja pärast ei tahtnud ta enam sellest rääkida.

Nii et kahju, et ma seda mängima ei saanud. Aga mul pole kedagi, kes mind aitaks.

Ma ei tea. (Vaikus.)

Ei teagi, mida edasi teha---

Pikk vaikus. Siis – täiesti ootamatult – rebitakse eesriie üles – peaaegu agressiivselt – ja lavale ilmub ESIMENE PILT. Naine üllatub, katsub muusikakeskust kaasa krabada ja tõmbub kõrvale.

(Annoteeris Anu Saluäär.)

TOMAS JANSSON „Seotud“ (Bunden, 2006)

(Sisuliselt võiks loo pealkiri olla ka „Sõltuvus“.)

1N+2M

Tomas Jansson on soome-rootsi kirjanduses ja dramaturgias üks uusi kuumemaid nimesid. Teda on pärjatud romaani- ja novellivõistlustel, viimane näidend „Batman ei ela enam siin“ ilmus 2013 raamatuna.

Esiknäidend „Seotud“ esietendus Helsingi Svenska Teaternis 2010 ja 2011 Turu üliõpilasteatris.

TEGELASED:

A – 45-aastane mees

B – 20-aastane mees

C – Õpetaja, Psühholoog, Arst (neid mängib naine)

KOKKUVÕTE:

Tegemist on perekonnalooga, mille keskmes on Isa ja Poeg, nende valulised suhted läbi mitmete aastate. Vormiliselt on näidend huvitava ülesehitusega, liigub ajas edasi-tagasi ja koosneb 59-st lühikesest stseenist, monoloogist või dialoogist, üle kahe tegelase korraga laval ei ole.

Näidend algab stseeniga, kus **Poeg** ja **Isa** saavad kokku lennujaama kohvikus, poeg on ära sõitmas, isa saabub teda saatma, ütleb, et Ema on ta maha jätnud, süüdistab kõiges poega.

Tagasivaadetest selgub, et kõik ilusa on ära rikkunud poja sõltuvus narkootikumidest, aga ka vanemad ja ühiskond pole osanud kuigi efektiivselt abi osutada. Isa kohtub poja **Õpetajaga, Psühholoogiga, Arstiga** oma töökohas ja noortekeskuse arstiga. Mõlemad kirjeldavad oma seisundit monoloogides, millest kumab läbi pettumus ja süütunne. Kogumulje on rusuv, tekst jõuline ja intensiivne. Mis on teema tõsidust arvestades muidugi igati põhjendatud. Lavastajal oleks siin pusimist palju, aga mingi kujutuse peaksid andma kõige paremini kaks allpooltoodud tekstinäidet.

KATKEND:

49)

B kõrvaklapid peas, kuulab muusikat ja ise räägib samal ajal: Ma vihkan inimesi, kes ei saa aru, mida ma räägin. Oota veidi, ütlesin ma. Oota, kuni ma sinna jõuan, ütlesin ma. Aga Jonna, see kuradi idioot, ei saa mõhkugi aru. Ma tean täpselt, mida ta mõtleb. Et ma testin veidi, enne kui ta tuleb, siis tean, mis see on – või: milles asi on. Ta on seda varemgi teinud. Aga nüüd ei tee ta seda enam iial. Uks raisk pärani lahti. Kogu kuradi voodi okset täis. Ja ta ise vedeleb mingis neetud väärastunud looteasendis

otsapidi vannitoas. Surnud nagu mahanotitud kuradima pörsas. *Laulab endamisi*. Ja nii kukub veel üks aasta / puruks mälestuskildudeks / kõik päevad saavad eileks / miks ootad siis sina siin midagi / mitte miskit erilist ja ... *Kisub kõrvaklapid peast*. Ma pean jooksma, et seista liikumatult. Valetama, et leida rahu. Karjuma, et leida jõudu iseennast fileerida. Seda tunnet ette kujutama. Algul üsna kergelt. Lihtsalt järele proovima, mis tunne on. Üks väike lõige. Ja siis harjuma. Veel natuke, veel natuke, kogu aeg ainult natuke rohkem, kuni käsi on (lõikearme) täis ja kõik tundub olevat lihtsalt normaalne. Kui ma ära harjun, siis on okei. Kui ma harjun sellega, et kõik on lihtsalt tühi kuradima /*fuckin' / eimiski*. Siis on kõik täitsa loomulik. Täitsa loomulik, et ei käi tööl, koolis, korrutada: see on täitsa loomulik, see on täitsa loomulik *laulab kaasa*: Ja nii kukub veel üks pisar / voolab mööda põske alla / Ma peletan tinneriga minema kõik / eriti need asjad mida iial ei tohi unustada... *Paneb muusika kinni*.

A: Ja lõpuks ma õieti ei teagi, mis päev täna on, teisipäev või laupäev ja tegelikult pole sellel mingit tähtsust. Ma olen nagu üks suur *on/off*-nupp. Ühel päeval ei tõusegi ma voodist, lihtsalt laman seal ja olen endale vastik. Järgmisel päeval torman ringi ja vihkan kõike, soovin, et keegi noriks minuga tüli, teeks mulle haiget, nii et mul oleks põhjust talle vastu äiata... või valmis teha üks kuradi pomm, ja ennast või parlamendihoone õhku lasta, sest kõigil on ükspuha, kuigi me oleme loonud maailma, mis teeb noortest haiged. Teleseriaalid, reklaam – kõikjal on sõnum: See siin on osa noorsookultuurist: Näljuta end surnuks, Tarvita narkootikume. Kõik, millel on mingit tähtsust, on käesolevas hetkes, nii et peereta tuleviku peale, ja mida rohkem ma oma silmi avan, sõandan enda ümber vaadata, seda enam tunnen ma ära sellesama pilgu, millega minu poeg ringi käis, märkan kõiki, kellel on viltu vedanud: anoreksia, buliimia, narkootikumid, enesetapud, vägistamised, vaimsed probleemid ja miks kuradi pärast mitte keegi ei Tee midagi, miks keegi ei räägi, kuidas täiesti tavalised kodanikud manduvad. *Paus*. Ja siis taipan, et ma räägin iseendaga. Korter on tühi. Siin olen ainult mina, ja ma ei tea, kuidas üldse võiks kellestki kunagi tulevikus sirguda kindlameelne ja rahulik 20-aastane nooruk.

(Annoteeris Ülev Aaloe.)

JONAS HASSEN KHEMIRI „Ma helistan oma vendadele“ (*Jag ringer mina bröder, 2012*)

Näidend 11 stseenis

2N+2M

Jonas Hassen Khemiri (s 1978) on sündinud Rootsis (tuneeslasest isa, rootslannast ema) ja teda on nimetatud üheks oma põlvkonna kõige tähtsamaks autoriks. Romaanid *Ett öga rött* (Silm punane, 2003) ja *Montecore* (2006) on tõlgitud paljudesse keeltesse (veel mitte eesti keelde) ja

neid on kiitnud nii kriitikud kui ka lugejad. Debüütnäidend *Invasioon!* esietendus Stockholmi Linnateatris 2006. Seda mängiti kaks hooaega täismajale ja hiljem on näidendit lavastatud Prantsusmaal, Saksamaal, Norras, Austrias, Suurbritannias, Lõuna-Koreas ja USA-s, kus sellele anti *Village Voice Obie Award* – off-Broadway kõige suurem tunnustus parima teatrteksti eest. Khemiri on kirjutanud ka edukad näidendid *Fem gånger Gud* (Viis korda Jumal), *Vi som är hundra* (Meid on sada) ja *Apatiska för nybörjare* (Apaatia algajaile). 2011 sai ta Henning Mankelli stipendiumi, Rootsi näitekirjanike suurima auhinna.

Detsembris 2010 toimus Stockholmis pommiatentaat, millest ajendatult Jonas Hassen Khemiri kirjutas ja avaldas „kroonika“ pealkirjaga „Ma helistan oma vendadele“. 2012. aastal ilmus samanimeline raamat. Näidend esietendus Malmö Linnateatris 2013.

NELI NÄITLEJAT:

1 Mees (AMOR)

2 Mees (SHAVI; Valjuhääldi; Ahistaja; Müüja)

3 Naine (Valjuhääldi; Ahistaja; Valeria, Karolina)

4 Naine (Valjuhääldi; Ahlem; Valvur; Tyra)

KOKKUVÕTE:

Üks auto on õhku lennanud. Üks linn on hirmust halvatud. **Amor** (noor mees) uitab selles linnas ja üritab kõigest väest sellesse sulanduda. Ta peab välja vahetama ühe vigase puurisüdamiku. Ta peab helistama oma vendadele. Ta peab lõpetama sahmimise **Valeriaga** ja hoolitsema oma ammu surnud vanaema eest. Kõige tähtsam: ta ei tohi endale tõmmata kahtlustavaid pilke. Aga missugune on normaalne käitumine? Kes on potentsiaalne kurjategija? Ja kui palju kordi võib **Shavi** ühe ööpäeva jooksul helistada?

24 intensiivse tunni jooksul oleme me Amori peas, kus piirid kurjategija ja ohvri, armastuse ja keemia, fantaasia ja tegelikkuse vahel lähevad aina segasemaks.

„Ma helistan oma vendadele“ on huvitav ja vapustav arveteklaarimine meie eelarvamustega teiste ja üksteise suhtes.

Näidend on kirjutatud koostööprojektile EUROPE NOW, kus Rootsi Riigiteater osaleb koos nelja teise Euroopa teatriga. 2012. aasta jooksul lavastasid need teatrid värskeid draamateoseid ühisnimetuse all *Europe Now*. Eesmärgiks oli kirjeldada nüüdisaegset ja tuleviku-Euroopat, mida iseloomustavad uued rahvastiku struktuurid, uued piirid, uued identiteedid. *Europe Now* käsitleb uut Euroopa tegelikkust.

KATKEND:

Jonas Hassen Khemiri kroonika 2010:

Ma helistan oma vendadele ja ütlen: Ei, keegi ei saanud surma. Või siiski. Üks sai. Üks mees. Tema ei olnud meie vend. Mõned kindlasti katsuvad teda meiega seostada. Tema nime, tema päritolu, tema juuksevärvi. Piisavalt sarnane (või üldse mitte sarnane).

Ma helistan oma vendadele ja ütlen: olge valvel. Püsige mõned päevad varjus. Lukustage ukсед. Tõmmake kardinad ette. Kui te just peate välja minema, jätke Palestiina rätikud koju. Ärge võtke kaasa mingit kahtlast kotti. Keerake kõrvaklappides muusika valjuks, nii et inimeste kommentaarid teie kõrvu ei kostaks. Hoidke silmad maas, et te inimeste pilke ei kohtaks. Metroos rääkige sosinal, kinos naerge vaikselt. Sulanduge, tehke end nähtamatuks, võtke gaasiline kuju. Ärge äratage kellegi, ma rõhutan, mitte kellegi tähelepanu.

Ma helistan oma vendadele ja ütlen: Unustage ära, mis ma ütlesin. Persse vaikus. Persse nähtamatus. Minge linna peale nagu jõulupuud. Tõmmake selga neonvärvilised tunked, oranžid niinest seelikud. Puhuge vilesid. Röökige augud megafoni. Okupeerige kvartaleid, võtke üle galeriisid. Tehke end maksimaalselt nähtavaks, kuni nad taipavad, et on olemas vastujõud. Tätoveerige mustade gooti tähtedega kõhu peale PK FOR LIFE. Kaitske kõikide idiootide õigust idioodid olla, kuni hääle kaotate. Kuni surete. Kuni nad aru saavad, et me ei ole need, kelleks nad meid peavad.

Ma helistan oma vendadele ja ütlen: Muide. Kes on need „nemad“? Neid pole ju olemas. Seevastu leidub igal poolel ekstremiste, kes tahavad meid veenda, et on olemas „nemad“. Ohtlik, ähvardav, ühtne „nemad“. Ärge usaldage *kedagi*, kes räägib „nendest“. Kõik, kes räägivad „nendest“, on idioodid. Eriti need, kes väidavad, et käimas on sõda. Ei ole mingit sõda, kas kuulete? Ei ole sõda.

Ma helistan oma vendadele ja ütlen: Okei. On sõda. On mitmeid sõdu. Aga mitte seda laadi sõda, nagu nemad väidavad. Sõda käib meie ajude pärast. Sõda käib meie hirmu pärast. Ja kui hirm meile sisse poeb, muutuvad lennukid juhitavateks raketideks ja kohvrid pommideks. Mobiiltelefonid muutuvad kaugpäästikuteks, lastetoit lõhkeaineks. Kõik vedelikud on potentsiaalsed lõhkeained. Kõik musta habemega mehed on potentsiaalsed pommikandjad. Kõik blondid mehed on potentsiaalsed lasermehed. Ja kui hirm meisse sisse poeb, siis me hakkame tulevikku kartma ja eilsesse tagasi igatsema. Me hakkame soovima, et kella saaks tagasi keerata, nii palju parem oli kõik vanasti, kui mehed olid mehed ja naised olid naised ja keegi ei olnud homoseksuaalne. Kui meil olid faksiaparaadid interneti asemel ja häbipost õigussüsteemi asemel. Nostalgilisel ilmel tuletame meelde vanaemade kooke ja põlvikute tupse, külaelu ja vitsahirmu. Kõik oli siis palju lihtsam. Kui piirid olid selged ja vaenlasel oli üks ja ainult üks nägu. Aga kõik ei ole hirmul. Meie ei lase ennast hirmutada, meie läheme uhke näoga tulevikku, kus piirid on lõdvad, kindla teadmisega, et kellasid ei saa mitte kunagi tagasi keerata. *Meie* ei karda. *Meie ei* karda.

Ma helistan oma vendadele ja sosistan: Okei. Ma tunnistan üles. Mul on hirm. Mul on surmahirm. Ma olen hirmul, sest mehi, kes tulistavad vanemaid Malmös läbi korteri akende, kirjeldatakse kui üksildasi hullusid ja mitte kui paremäärmusliku võrgustiku liikmeid. Ma olen hirmul, sest keegi ei mäleta rassiste, kes süütavad rassismivastaste perekondade kortereid

Högdalenis. Mul on hirm Salemi natsistide ja Drottninggatani islamistide ees ja meie parlamendi fašistide ees. Aga kõige suurem hirm on mul selle pärast, et ajalugu tundub ikka ja jälle korduvat, et me nähtavasti iialgi midagi ei õpi. Et kõik märgid näitavad, et meie argus ja hirm nõndanimetatud teistsuguse ees on nii sügavalt juurdunud, et me mitte iial ei suuda sellest üle saada.

Ma helistan oma vendadele ja ütlen: Täna õhtul juhtus täitsa haige lugu. Ma läksin metroosse ja nägin üht tohutu kahtlast indiviidi. Tal olid mustad juuksed ja ebatavaliselt suur seljakott ja tema nägu oli kaetud Palestiina rätikuga.

Ma helistan oma vendadele ja ütlen: Mul võttis sekundi murdosa, enne kui ma aru sain, et see oli mu oma peegelpilt.

Sedasama algteksti on näidendis mitmel moel kasutatud. Kaks viimast lõiku moodustavad näidendi viimase, 11. stseeni.

(Annoteeris Anu Saluäär.)

GERTRUD LARSSON „Kodutütred” (*Blåvingar*, 2011)

metsas ei kuule keegi sind karjumas

Näidend kahes vaatuses

3N

[Gertrud Larsson](#) (s 1972) on Stockholmis elav näitekirjanik, lavastaja, raadiohääli ja koomik. Ta on kirjutanud üle kümne näidendi, millest enamus on erinevates Rootsi teatrites ka lavale jõudnud, lisaks kuuldemänge ja lühemaid, tihti satiirilisi, lavatekste.

„Blåvingar“ lavastati 2011. aastal Riksteaterni ja Örebro länsteaterni ühistööna. Eestis Gertrud Larssonit minu teada seni lavastatud ei ole.

Näidendi pealkirja otsetõlge oleks „sinitiivad“, kuid loogiliselt võiks olla pealkiri „Kodutütred“, sest see on otsene viide skautide tütarorganisatsioonile, mille liikmed kõik kolm näidendi tegelast omal ajal olid.

Rootsi Riksteaterni kodulehelt leiame lavastust tutvustava teksti: „Anita, Monika ja Ellen on kodutütred. Vähemalt olid nad seda kunagi ammu. Nüüd saavad sõbrannad uuesti kokku, et läbi elada ilusaid mälestusi 50-ndatest ja nende ühist kodutütardena veedetud aega. Üheskoos suunduvad nad metsa matkama. Kuid ilus unistus mõnusast ja lõdvestavast nädalavahetusest keset loodust puruneb kiiremini, kui keegi ette kujutada oleks suutnud ning muutub hoopis õudusunenäoks.“

„Kodutütred“ on koomiline ja absurdi kalduv jutustus tingimustest, mida me sõprusele seame. Miks me suhtleme endiselt inimestega, kes meile enam ei

meeldi? Kas tõde on alati parim valik? Ja miks räägib Anita kogu aeg võileivatordist?

TEGELASED:

Anita – abielus ja tal on 28aastane tütar Anna

Monika – üksik ja töötu

Ellen – ajalehe peatoimetaja, lesbiline

(Kõik kolm naist on umbes 60-aastased.)

KOKKUVÕTE:

Näidendi tegevus toimub läbivalt metsas, kus kolm naist on oma iga-aastaselt matkal. Nad kohtuvadki kord aastas, kuigi ise peavad ennast eluaegseteks sõbrannadeks. **Ellen** näpib pidevalt oma *Iphone*-i. Anita planeerib enda matuseid (ta ei ole suremas). Nad jõuavad sihtkohta ning asuvad lõket tegema, kuid kellelgi ei ole tikke. Nii Ellen kui **Monika** väidavad, et on suitsetamise maha jätnud. Lõpuks jõutakse kokkuleppele, et **Anita** läheb autost tikke tooma.

Ellen ja Monika räägivad oma eludest. Selgub, et Monika on olnud juba pikalt töötu ning tema väljavaated midagi leida ei ole eriti suured. Monika kraamib kotist pakiveini lagedale ning naised hakkavad trimpama. Tuleb jutuks, et Ellen on käinud Kanaaridel puhkamas ning seda koos Anita tütre Annaga, kellega tal on salajane suhe. Ellen võtab kotist suitsud ja naised asuvad suitsetama.

Naaseb Anita. Tunneb suitsulõhna, näeb veini ja on solvunud, et samal ajal, kui tema metsas eksles, on teised ennast hästi tundnud ning tegelikult oli välgumihkel olemas. Ka Anita pakutakse suitsu ja veini. Ta võtab need vastu ning kiitleb, kuidas lihtsalt sõrmenipsuga on võimalik oma meeleseisundit ja suhtumist muuta.

Väike ajahüpe.

Naised laulavad, joovad ja püstitavad telki. Monika räägib teistele, kuidas ta käis Aafrikas puhkamas ning seal noorte mustade meestega aega veetis. Ellen võrdleb seda prostitutsiooniga ning Monika teeb vastu vihjeid tema enda Kanaarisaarte reisi kohta, kus Ellen Anna eest kõik kinni maksis.

Anita ei leia Aafrika reisis midagi taunimisväärtset olevat ning läheb unistustega kaasa ning unistab ise pensionipõlvest Hispaanias koos mõne noore tõmmu mehega. Ellen paljastab, et kogu Monika jutt Aafrikareisist on väljamõeldis ning pärit ühest raamatust, mille ta ise Monikale oli laenanud. Monika teeb järjest teravamaid vihjed Elleni suhte kohta, kuid Anita ei aima endiselt tõde, vaid kiidab takka, kuidas Elleni välimuse ja positsiooniga naisel ongi õigus noorte alluvatega suhteid omada.

Mingil hetkel läheb jutt Annale ning Anita räägib, kui uhke ta oma tütre üle on ja kuidas tal ei ole mingeid probleeme tütre seksuaalse orientatsiooniga. Kiitleb sellega, kuidas nad koos abikaasaga on planeerinud isegi *gay-pride* st osa võtta. Anita räägib välja, et Annal on suhe ühe oma töökaaslasega. Noore naisega, kes töötab sporditoimetuses. Ellen läheb selle jutu peale endast välja ning jookseb minema.

Anita küsitleb Monikat tema elu kohta. Heidab sõbrannale üksindust ja eraklikkust ette. Süüdistab teda alkoholismis, mida Monika ka ei eita. Anita soovib tal tugigruppide ja rohtudest abi otsida. Monika pöörab kõik naljaks.

Naaseb Ellen, kes on helistanud toimetusse ja Anna lahti lasnud. Anita läheb seda kuuldes endast välja ning selgub tõde Elleni ja Anna suhte kohta. Anita satub hüsteeriasse ning süüdistab Ellenit oma tütre lesbilisuses, millega ta tegelikult üldsegi mitte leppinud ei ole. Ellen teatab, et ta on neid matku alati vihanud ja tahab lahkuda. Anita haarab noa ja ründab Ellenit, kuid Monika lööb ta kaikaga uimaseks.

Anita on meelemärkuseta ning Ellen ja Monika arutlevad teineteist juhtunus süüdistades võimalikke stsenaariumeid kui Anita peaks surema. Arutavad ka võimalust sõbranna metsa maha matta. Anita tuleb teadvusele ja esialgu ei mäleta juhtunust midagi. Nad räägivad Anitale kõigest juhtunust ja ka sellest, et nad plaanisid teda metsa matta. Ellen palub Anitalt andeks ning lubab Anna tööle tagasi võtta. Anita teatab, et ei soovi teda enam kunagi näha. Monika valab kõigile juua. Joovad oma kõikide ebaõnnestunud matkade terviseks. Lõpp.

HINNANG:

Näidendi suurim võlu seisneb väga vaimukas ja elulises ja kaasaegses dialoogis. See on kiire ja pingeline ning lugeda (ja ilmselt ka vaadata) on kogu aeg huvitav. Tegelased räägivad üksteisele ja iseendale vastu, keerutavad ennast sisse, algne elupõliste sõprade idüll puruneb, kuid lõpp on ikkagi positiivsel noodil. Vaimukaid süžeepeördeid on kogu näidendi jooksul päris palju. Näidend on pigem kerge kui sügav, kuid samas on tõsised teemad täiesti olemas – sõprussuhete pinnapealsus, fassaadi hoidmine, enesekesksus. Soov teistest parem olla.

Laval on kolm üpriski erinevat naisetüüpi. Hea näitlejaansambli puhul võiks sellest saada tõeline menukomöödia, sest sihtrühm on just selline keskmine teatrivaataja, kes ootab mõnusat, kuid mitte sisutühja ja labast meelelahutust ja head näitlejamängu. Eeldab kolme enam-vähem samaealist naisnäitlejat vanuses 50 – 65.a.

KATKEND:

3. stseen

(Anita hõikab eemalt.)

ANITA: Kuku!

ELLEN: Kurat.

ANITA: Kuku!

ELLEN: Ära vasta.

ANITA: Siin te oletegi!

(Monika ja Ellen kustutavad kiirustades sigaretid. Keppidega kõndiv Anita ilmub nähtavale.)

ANITA: Jumal tänatud!

ELLEN: See käis küll kähku.

MONIKA: Kas sa tikud leidsid?

ANITA:Ma eksisin ära. Ma arvasin, et ei leiagi teid üles. See oli nii kohutav. Ma kõndisin muudkui ringiratast –

MONIKA: Sa oled kõige rohkem viis minutit ära olnud.

ANITA: Ja siis ma vaatasin, et kas mul õnnestub mõni sipelgapesa leida. Ja ma leidsingi –

ELLEN:Rahu, rahu.

ANITA: Ja siis ei tulnud mulle meelde, et kuidas see käis. Kuhu milline ilmakaar jääb ja ma proovisin teid hõigata, aga te ei vastanud. – Siin on suitsuhais.

MONIKA:On või?

ANITA: Jah.

MONIKA:Ei ole.

ANITA: Sina haised suitsu järgi.

MONIKA: Mina?

ELLEN: Mina ei tunne küll midagi.

ANITA: Ja sina samuti.

ELLEN: Ei või olla.

ANITA: Jah. Kas te tegite suitsu?

ELLEN: Me leidsime ühe välgumihkli.

ANITA: Ja ühe vana suitsupaki või?

ELLEN: Välgumihkel oli paki sees.

ANITA: Te seisite ja tegite suitsu, samal ajal kui mina metsas ekslesin.

MONIKA: Nii võib seda tõepoolest mõista.

ELLEN: Tähtis on see, et meil on nüüd tuli.

(Annoteeris Liis Aedmaa.

Lisaks antud annotatsioonile on näidendist olemas ka detailsem sisukokkuvõtte stseenide kaupa.)

CARIN MANNHEIMER „Viimasel minutil“ (*I sista minuten, 2011*)

(Võimalik pealkirjatõlge ka „Viimne vint“.)

Komöödia kahes vaatuses 14 stseenis

5N+2M

Carin Mannheimer (s 1934) on rootsi filmilavastaja, dramaturg ja kirjanik. 1969. a. avaldas raamatu „Raport naistest“, millest on ilmunud mitu uustrükki. Ta on mitme elulise TV-sarja autor, dramatiseerinud TV-le klassikalisi kirjandusteoseid (Victoria Benedictssoni „Proua Marianne“ jm). Siiani on populaarne telesari „Rootsi südamed“ (neli hooaega aastail 1987 – 1998), mille tegevus toimub ühes idüllilises Göteborgi eeslinnas. Näidendist *Rika barn leker bäst* tegi autor 1997. a ka filmi. Viimastel aastatel on Rootsis eriti menukaks osutunud Mannheimeri näidend „Viimane tants“ (*Sista dansen*, 2007) vanadekodu probleemidest. Praegu on aktuaalne ka tema komöödia *I sista minuten* (Viimasel minutil), mis esietendus Göteborgis 9. dets. 2011 ja mida 2012/2013/2014 mängib hoogsalt Stockholmi Linnateater. Näidendit mängitakse ka Helsingi Linnateatris (pealkirjaga „Vielä ehtii“, esietendus 31.10. 2013), ja 26. 02.14 esietendub Helsingi Rootsi Teatris.

TEGELASED:

Kolm daami 80. eluaasta ringis:

Marianne, kelle avaras kallis korteris kogu tegevus toimub,

Annlouise,

ja **Solveig**.

Üks vanem härra, **Per**.

Staffan, mees parimates aastates.

Marianne tütrede: asjalik **Kristina** ja ebaasjalik **Sara**, kellest küll tihti räägitakse, aga kes ihulikult vilksatab ainult viimases stseenis.

KOKKUVÕTE:

Siin pole tegemist vanadekoduga, vaid kõrgema keskklassi daamidega, kes üritavad veel vastu pidada oma harjumuspärasel elul. Nad on vanad, aga mitte väga tõbised, nad unustavad asju, aga ei põe Alzheimerit, neil on piisavalt raha, nad armastavad head veini juua ja bridži mängida. Nad saavad oma eluga hakkama, aga oht on, et mitte enam väga kaua. Midagi tuleb muuta, midagi ette võtta. Marianne, endine ajakirjanik, on juba 19 aastat tagasi matnud oma mehe Eriku, kes oli ülemarst ja kellel oli omal ajal afäär Marianne parima sõbranna Solveigiga. Teine sõbranna, Annlouise, on ikka veel abielus oma seniilse mehe Bossega.

Daamid kogunevad esmaspäeviti lõunat sööma ja bridži mängima, nüüd aga puudub neljas käsi, kes on hiljuti maha maetud. Sõbrannad toovad kaasa poole aasta eest leseks jäänud Peri, kellest loodetakse bridžiseltskonna täiendust. Lavale ilmub veel üks noorem tegelane, Staffan, kes kutsutakse sotsiaalabi liinis elektripirni lakke keerama, aga kellest kujuneb peagi Marianne asendamatu majasõber. Annlouise loodab Periga lähemaid suhteid luua, Per aga ei tea isegi, mida ta tahab. Bridži mängida ta igatahes ei oska. Staffan oskab küll bridži mängida, aga on hoopis rohkem huvitatud

Marianne riidekappide sisust, eriti vanadest ridikülidest. Sest temas on parasjagu naist, kuigi tema ametikoht eeldab vanurite korterites meestetööde tegemist.

Tütar Kristina üritab emale selgeks teha, et vanaviisi jätkata enam ei saa. Kui õigel ajal ei taibanud uuesti abielluda, siis nüüd pole mõtet ka Staffani peale loota. Suure korteri üür on üksikule vanainimesele liiga kallis, tuleks kolida väiksemasse ja odavamasse.

Esmaspäevakohtumised jätkuvad umbes poole aasta jooksul, aina uute nüanssidega, uute sõnavahetustega ja suheteklaarimistega. Vahepeal jääb Marianne jalgratta alla ja saab viga, Staffan põetab teda. Kui Marianne juba tõsiselt tema peale lootma hakkab, selgub, et Staffan on häbelikkusest üle saanud, kapist välja tulnud ja teatab, et läheb kohtama. Muidugi ühe mehega, kes see ka ei oleks. Ja Solveig, kes on lootnud koos Periga Como järve äärde sõita, peab leppima sellega, et Per sõidab hoopis Staffaniga Barcelonasse Sitgesesse (*nowadays it is a popular destination for gay and lesbian travellers*).

Kui „noored“ Barcelonast tagasi jõuavad, on vanadaamid olukorraga leppinud ja vahepeal kõik Marianne suurde korterisse kokku kolinud – moodustades niimoodi oma mässulise noorpõlve ideaali – kommuuni. Annlouise on otsustavalt lahutanud abielu vana tüütu Bossega („mõtelge – kuidas ma oleksin pidanud ühes temaga vanadekodusse kolima, kui ma ei ole teda eluaeg seedinud!“). Kõik saavad aru, et õnn seisneb jagatud üüris, neljas bridžikäes ja selles, et ei pruugi karta üksi surra oma uhkes korteris, kust sind keegi õigel ajal ei leia. Komöödia pealkiri tuleb Marianne viimasest repliigist bridžilauas: „Kas olete mõtelnud, et meie vanuses võib inimene teha täpselt mida iganes... sest mitte kellelgi pole sellest sooja ega külma! Ja siin me nüüd lõpuks istume. Keset heledat päeva. Pagan võtaks, tõesti viimasel minutil. Kolm pada!“

Näidendi dialoog on hoogne ja lühikeste repliikidega, sageli üsna küüniline ja piprane, realistlik, sugugi mitte sentimentaalne. Süžee ei paku eriliselt suuri üllatusi, aga igav ka ei hakka. Aeg-ajalt võib loota saalis naerupahvakuid. (Näiteks stseenis, kus Staffan likvideerib korteris potentsiaalseid ohuallikaid, libedaid vaipu, põrandal vedelevaid juhtmeid jne.) Kõik oleneb näitlejate sooritusest.

KATKEND:

4. stseen

Marianne käib ringi ja kergitab üksahaaval toas laialilaotatud rõivaid. Kristina lappab suurt kirjadevirna. Lehitseb, loeb, avab, raputab pead, viskab käest.

MARIANNE: Gunilla Olofsson. Priske blondiin. Väga osav ajukirurg. Sinu isa kolleeg. Nad käisid sageli meil kodus õhtust söömas, sa mäletad teda kindlasti.

KRISTINA: Mmm. Kas sa ikka võtad oma rohtusid?

MARIANNE: Ja nüüd on ta surnud. Muidugi võtan.

KRISTINA: Iga päev? Õiges doosis? Neid oli päris palju erinevaid.

MARIANNE: Ma ei ole seniilne. Veel mitte.

KRISTINA: Aga sa unustad!

MARIANNE: Lapselapsed kandsid kirstu! Kuus tragi poissi. See oli šikk. Ei tea, kes mind kandma tulevad. Väikesel Fredrikal üksi läheb raskeks, eks ole!

Kristina vaatab talle otsa.

KRISTINA: Ema. Siin on maksmata arve, mille tähtaeg oli kolm kuud tagasi.

MARIANNE: Aga minust jääb muidugi ainult urn. Seda jõuad sa ühe käega kanda.

KRISTINA: Mul on väga kahju, et ma ei saanud rohkem kui ühe lapse. Elu ei lähe alati nii, nagu tahad.

MARIANNE: Gunilla oli tore inimene. Kahju, et ta nii haigeks jäi. Ma olen näinud, et on olemas ökoloogilisi urne, niisuguseid, mis kiiresti kõdunevad. Võta see! Need on odavad ka.

KRISTINA: Kas tal oli vähk?

MARIANNE: Me käisime Gunillaga koos reisimas. Nüüd ei saa ma enam kuhugi.

KRISTINA: Ema, sa pead korrapäraselt oma posti läbi vaatama. Siin on veel üks nõudekiri!

MARIANNE: Pole enam kedagi, kellega koos reisida.

KRISTINA: Solveig ju on?

MARIANNE: Solveig on nii kitsi, et tahab elada ainult allakäinud räpastes hotellides, kus on õhukesed sünteetilised linad ja kus on parem leivakott kodunt kaasa võtta. Mitte mingil juhul. Peale selle võrgutab ta parajasti üht vana leskmeest. Ei temal ole aega kuhugi reisida.

KRISTINA: Aga Annlouise?

MARIANNE: Annlouise ei saa Bosse pärast õieti uksestki välja. Nii ma siin istun. Ja ei saa enam kunagi laia maailma. Sest minu tütardel on nii palju tähtsamat teha, et nad on ära unustanud, et just mina näitasin neile omal ajal Pariisi ja Roomat ja Londonit...

KRISTINA: Me ei ole seda unustanud, ema. Aga meil on nüüd oma perekonnad. Ja kas sa oma töö juures ei saanud küllalt reisida?

MARIANNE: Saral pole mingit perekonda.

KRISTINA: Temal on oma probleemid. Pole nii kerge kõige juurest minema pääseda, nagu sina arvad. Siin on meeldetuletused, maksmata arved ja üks väga tähtis kiri. Siin majas tahetakse korterid erastada ja ühistu moodustada. Kas sa teadsid seda?

MARIANNE: Üle minu laiba.

KRISTINA: Kas sa vastasid neile?

MARIANNE: Jaa.

KRISTINA: Mida sa vastasid?

MARIANNE: Ma kirjutasin: „üle minu laiba“.

KRISTINA: Sa vastasid niisiis ei. Aga sa saad ometi aru, et selle üle tuleb korralikult järele mõelda. Sa võid lihtsalt kasutada seda, mis isa pärandusest järel on, ja korteri välja osta. Jah, üksjagu võid juurde laenata, odav see ei tule, asukohta ja korteri suurust silmas pidades.

MARIANNE: Laenata! Minu eas!

KRISTINA: See on investering, ema.

MARIANNE: Investering! Jamps! Korteriturumull on varsti lõhki. Kas sa ajalehe majanduslisa ei loe?

KRISTINA: Nii et sa mõtled ikka üüriliseks jääda?

MARIANNE: Jah, mõtlesin küll. Kõikide nende uusrikaste keskel, kes kolivad sisse ja ehitavad köögid ja vannitoad ümber ja puurivad ja kopsivad ja panevad plaate ja optimeerivad kulusid tänu maksu mahaarvamistele, samal ajal kui korteri väärtus aina kasvab ja kasvab. (*Tõmbab sügavalt õhku.*) Kõikide nende keskel istun mina siin nagu tülikas meeldetuletus aja kulumisest, surmast ja kõdunemisest ja sellest, et varem või hiljem maabuvad nemad ka ühte vanadekodu tuppa. Ja ligunenud linade vahele!

KRISTINA: Ema!

MARIANNE: Ma peaksin selle kirja panema! Aga enne kui ma pastaka leian, on juba viimane kui sõna meelest läinud!

KRISTINA: Kui sa üürilisena edasi elad, siis võivad nad tegelikult tõsta sinu üüri nii palju kui aga tahavad. Kas sa sellega tuled toime?

MARIANNE: Ma võin ju mõne toa välja üürida. Seda on vanad daamid ajaloos ennegi teinud. *Pauvre honteuse!*

KRISTINA: Välja üürida?

MARIANNE: Nojaa, üliõpilastele ja põgenikele ja muudele hulkuritele, kellel pole kuskil elada. Mis sa sellest arvad?

KRISTINA: Sa pead ära kolima. Väiksemasse ja käepärasemasse korterisse.

MARIANNE: Mitte ialgi! Siin on minu keha kodu. Ma tean täpselt, kui palju samme on elutoa sohvalt kööki. Või voodist vannituppa ja kempsu. Ma tean täpselt, kus on uksepakk ja kus ma pean jalga tõstma. Ma tean, kus ma pean kraanikausist kinni võtma, et mitte kukkuda. Ma võin siin seotud silmadega ringi käia.

KRISTINA: Ema!

MARIANNE: Mina siit ära ei koli.

KRISTINA: Hea küll. Aga siin on vaja koristada.

MARIANNE: Proua Alm tuleb tuleval nädalal.

KRISTINA: Proua Alm elab Alicantes, ema.

MARIANNE: Võib-olla küll. Aga ma saan ise hakkama. Kui sa ainult tühjade pudelite kotid välja viid.

KRISTINA: Kas sa oled need kõik tühjaks joonud?

MARIANNE: Küllap vist. Annlouise ja Solveig aitavad ka. Ja siis üks uus mees, kelle nime ma olen ära unustanud. Kõrva-nina-kurguarst! Mis sa mulle selle eest annad?

KRISTINA: Uus mees?

MARIANNE: Vana leskmees. Annlouise nõbu. Vähemalt ta ütleb nii.

KRISTINA: Kas see ei võiks olla midagi sinu jaoks? Üür pooleks. Sellel on jumet.

MARIANNE: Ta ei ole minu tüüp! Siis meeldib mulle juba rohkem see tööriistakastiga. Meistrimees Bertil või mis ta nimi oli.

KRISTINA: Kellest sa räägid? Kas sul on siin mingi töömees käinud?

MARIANNE: Midagi sinnapoole. Kuigi ta on homo, ütleb Annlouise.

KRISTINA: Mida sa ometi räägid? (*Kogub kõik paberid kokku ja paneb oma kotti.*) Ma võtan su paberid kaasa, et Lars saaks neid ka vaadata. Me peame leidma sinu arvete maksmiseks mingi lihtsa mooduse. Sa ei tohi niimoodi kogu aeg hiljaks jääda. Ja siis me peame jälgima seda korteriühistu moodustamise asja. (*Suudleb ema. Marianne vaatab talle uurivalt otsa.*) Hoolitse enda eest. Ma katsun natuke tihemini käia.

MARIANNE: Mis konverents sul seekord käimas on?

KRISTINA: „Valdade ja maakonnaavalitsuste koostöö globaalsete keskkonnariskide tingimustes.“ Kas sa Sarast oled midagi kuulnud?

MARIANNE: Ei. Aga sina?

KRISTINA: Mina ka ei ole.

MARIANNE: Prügikotid! Ära neid unusta!

(Annoteeris Anu Saluäär.

Näidendist on olemas ka esialgne tõlge.)

LUCAS SVENSSON „Jalta” (Jalta, 2013)

7M

TEGELASED:

Jossif Stalin, Winston Churchill, Franklin D. Roosevelt, nende sekretärid ja kelner – maailma esiettekandes Düsseldorfis Schauspielhausis Saksamaal (lav Staffan Valdemar Holm) mängisid aga kõiki rolle naised (lavastuse trailer on netis kergesti leitav).

TOIMUMISPAIK- ja AEG: Jalta, Krimmi poolsaar; 4.-11. veebruar 1945

KOKKUVÕTE:

Näidend kujutab kuulsat Jalta konverentsi Teise maailmasõja lõpupäevil, kui kolme võiduka riigi juhid kohtuvad, et lõplikult jagada Euroopat. Kõige teravama vaidluse alla langevad loomulikult veel viimaseid vastupanumärke näitav Saksamaa ja ajalooliselt äge võitlustander Poola. Näidend ei kaldu kõrvale ajaloolisest sündmusest, küll on lugu teatri jaoks „puhastatud“ ebavajalikest kõrvaltegelastest – nii võibki seda näidendit nimetada kolme suure mehe sooloks. Neid suurkujusid esitatakse üsna oodataval viisil: sarmikas Stalin, kelle muheda maski alt lipsab aeg-ajalt välja julm diktaator; napsulembeline pragmaatik Churchill, kelle jäme ja otsekohene suhtlusstiil ning kange iseloom ei lase kellelgi talle pähe istuda; ja Roosevelt, kes väliselt näib trio pehmeima ja naiivseima lülina, kuid kes jääb lõpuni rahu ja demokraatia tulihingeliseks kaitsjaks. Igal mehel on kaasas üks sekretär/nõunik, kelle elulugusid ja maailmavaateid ka tutvustatakse – siiski jäävad nad suurkujude varju.

Autor on teose ristinud komöödiaks. Tekstist aga ei leia just erilisi koomilisi elemente (sõnamängud, situatsioonikoomika, absurd jne). See teos võib olla aga magus tükk (mees)näitlejatele, kes otsivad nõ „suurt rolli“, sest see näidend võimaldab esitada neid tegelasi üsna laial spektril.

KATKEND:

I vaatus, 6. stseen

Siseneb Kelner ja ulatab menüü Churchillile, kes hakkab seda uurima. Smith sosistab menüü kohale kummardunud ja endamisi pomisevale Churchillile midagi kõrva.

LAVRENTI: Härra president.

ROOSEVELT: Kes? Jah.

LAVRENTI: Marssal Stalin palub sõna.

ROOSEVELT: Loomulikult, iseenesestki mõista. Harry.

STALIN: Ma tean, et teie, ameeriklased, olete loobunud oma Morgani generaalplaanist.

ROOSEVELT (*vabandav žest*): Avalik arvamus.

STALIN: Ilma avaliku arvamuseeta mõtleksite selgemalt. Äрге arvestage sellega.

ROOSEVELT: Teate ju ise, kuidas need asjad käivad. Me oleme erinevad, marssal. Aga inimene õpib selgelt mõtlema ka opositsiooniga arvestades. Ja mina olen kõigeks avatud.

(Jätkab nagu midagi poleks juhtunud.)

Ameerika uus ettepanek eeldab Saksamaa tükeldamist viieks osaks, mis koosneks...

(Churchill on taarunud nende juurde ja kiikab üle presidendi öla.)

...Bayer... Saksimaa, Hessen ja... Hannover... ja Preisimaa... Ma mäletan, et mis Preisimaasse puurub, siis peaministril veab...

(Otsib maakaardilt.)

Preisimaa... kus see nüüd oligi? Harry. Preisimaa, Preisimaa..

(Harry ja Roosevelt otsivad kaardilt.)

CHURCHILL *(tõmbab sigarit, põrnitseb maakaarti uurivaid ameeriklasi):* Taevaisa lõi oma lõputus tarkuses sõja, et ameeriklastele geograafiat õpetada. *(Stalin suunab oma pilgu Churchillile.)* Vabandust?

CHURCHILL: Taevaisa lõi oma lõputus tarkuses sõja, et ameeriklastele geograafiat õpetada. Kahjuks Franklini puhul tal see ei õnnestunud.

STALIN: Jah, paistab küll sedamoodi.

ROOSEVELT *(röömsalt):* Siin see ongi. Praegune ameerika plaan näeb välja selline. Saksamaa tuleb tükeldada viieks osaks. See hakkab mulle vastu. Viieks osaks! Vaata, Winston. Preisimaa on ju emamaast samahästi kui eraldunud.

CHURCHILL: Võib-olla peaksime kaevama kanali.

STALIN: Noh. Lavrenti.

LAVRENTI *(lökkab kaardi lahti):* Nõukogude Liidu ettepanek on jaotatavate osade arvu vähendada. Meie nõuame Saksamaa jaotamist kolmeks osaks...

(Vaatab Stalini otsa, kes noogutab heakskiitvalt.)

Meie paneme ette järgmist jagamist... esiteks Preisimaa, mis jääb rahvusvahelise kontrolli alla kuuluvaks tsooniks..

(Smith tuleb whisky-soodaga, ulatab selle Churchillile. Lavrenti jääb vait.)

CHURCHILL: Ei, sina räägi edasi. Ma lihtsalt tellisin endale ühe...

(Smith annab au ja lahkub.)

... whisky-sooda enne sööki.

(Annoteeris Mihkel Seeder.
Katkendi tõlkis Ülev Aaloe.)